

התחיל משה לפייסם אתם נצבים

ברית עולם ביני וביני בני ישראל אות היא לעולם, ובכח ברית ש"ק אפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. והוא ע"ד שביארנו מד"א במדרש (ב"ר כב, כח) ויצא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון אמר לו מה נעשה בדייך, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו ואמר כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדה"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת. וצ"ב אומר עשיתי תשובה ונתפשרתי, מה ענין פשרה לכאן, וכן מה ענין מזמור שיר ליום השבת לכאן. וביאורו ע"פ מה שאמר מרן הס"ק מלכוביץ' זי"ע עה"פ הן

גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מוצאי י הרגני, היינו שטענת קין היתה לפניו ית' שאחרי החטא הנורא הרי מפניך אסתר שאין לו שום הארת הדעת, ועי"ז והייתי נע ונד בארץ, אשקע בעניני ארציות וחמירות, וא"כ והיה כל מוצאי י הרגני, שכל דבר שאתקל בו יאבד אותי לגמרי. וישם ה' לקין אות, הוא אות ש"ק כדאי' בתנחומא, גם אם כל ימות השבוע הוא נע ונד בארץ ישוב בש"ק למקומו ויתזור למדרגותיו. וזהו בי' דברי המדרש ששאל אדה"ר את קין מה נעשה בדייך לאחר חטא נורא כזה שהרגת את אחיך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי עם קוני, היינו כעין פשרה, שכל השבוע הוא נע ונד ובש"ק הוא שב למקומו. וכיון שמע זאת אדה"ר התחיל מטפח על פניו אמר כך היא כוחה של תשובה, פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת, שנתגלה לו כח הש"ק, כמה גדול כח התשובה שיהודי עושה בש"ק, שאפילו לאחר חטא כזה של קין הוא חוזר למקומו בכח השבת. הקב"ה נתן את השבת ליהודי לבלתי ידח ממנו נדח, שבש"ק ישוב לשורשו, וכמאמר מרן הר"ן מלכוביץ' זי"ע, "די גאנצע וואך ווי די וואך האטשע שבת". וזהו שאמר משרע"ה לישראל כאשר הוריקו פניהם מהקללות, אמם נצבים היום לעברך בברית ה"א, יש לכם את ברית הש"ק שהקב"ה מקבל יהודי באיזה מצב שהוא נמצא, ואפילו עבד ע"ז כדור אנוש אם שומר שבת כהלכתה מוחלין לו. והיינו שיש תרופה ועצה, דלאחר ששמעו את כל הקללות הוריקו פניהם כי היה נראה להם שאין כבר שום עצה, אבל משה אמר להם שיש את כח הש"ק המרפא את כל המכות.

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם וגו' לעברך בברית ה"א ובאלתו. וברש"י בשם המדרש, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לפרשת הקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו. התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם, הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו. ומקשים המפרשים דהרי כל מטרת הקללות ליירא את ישראל, ואם משה מפייסם שאין להם להתיירא לשם מה באמת היה צריך לומר להם את כל הקללות. כן ראוי לבאר ענין לעברך בברית ה"א, מה ענין הברית שהיתה אז.

וי"ל ע"פ מד"א במדרש תנחומא עה"פ אתם נצבים היום כולכם, מה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמים אף אתם כשאפלה לכם עתיד להאיר לכם אור עולם, אימתי בזמן שתהיו כולכם אגודה אחת. ויש לבארו ע"פ מד"א בספה"ק נועם אלימלך (פר' דברים) שיש עולם הנקרא כל ישראל והעולם הוא שלם בלא שום פגם. כי אף שהפרטים חוטאים לפעמים אבל כללות ישראל תמיד קיימים בקדושתם כמ"ד ועמך כולם צדיקים, אין שטן ואין פגע רע בהם ח"ו, ותמיד צורתם חקוקה למעלה ושם אין שליטה לחטא כלל, והמקשר עצמו בהתכללות זו נתקן בקדושה עליונה ויכול אז לעשות המצוה. ומה"ט אומר יהודי קודם כל מצוה שהוא מקיים בשם כל ישראל, בכדי להתקשר ולכלול עצמו בעולם של כל ישראל שם אין חטא ופשע. והנה ענין לעברך בברית ה' אלקיך איתא במדרש תנחומא שהיתה זו ברית ערבות, שכל ישראל נעשו ערבים זה לזה.

ויסוד הערבות של כל ישראל זל"ז הוא ענין העולם של כל ישראל, שבכדי שיהודי יתכלל בעולם של כלל ישראל צריך שיהיו ישראל ערבים זל"ז. וזה אמר להם משה לישראל לאחר ששמעו את צ"ח הקללות הנוראות והוריקו פניהם, שידעו דתכלית רצונו ית' הוא לבל ידח ממנו נדח, ויש עצה לכל זה, אתם נצבים היום כולכם, שבזמן שאתם כולכם כשאפלה לכם אני מאיר לכם, ועל יהודי לכלול עצמו ולבטל את עצמו לכלל ישראל, לעברך בברית ה' אלקיך, היא הברית של כללות ישראל, שזה ממתיק את כל הדינים. והיינו שמשרע"ה לא בא לבטל את כל הקללות שאמר הקב"ה, אלא פייסם שכל הקללות נוגעות רק ליחיד הפרטי, אבל יש עצה, הכח של כולכם, העולם של כלל ישראל, שכאשר יהודי כולל עצמו בכלל ישראל נמתק הכל.

עוד מרומז באומרו אתם נצבים היום, היום רומז לש"ק כמ"ד אכלוהו היום כי שבת היום לה'. וזש"נ לעברך בברית ה' אלקיך, שהוא ברית השבת,

בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשמיעו את דברי האלה הזאת התברך
הנה בפסוק זה כתבו המפרשים כמה פירושים, עיין עליהם, ולאשר שבעים
פנים לתורה אכתוב ג"כ מה שיש לפרש עוד בזה ד"ל שהכתוב מדבר כאן
בוה שחושב לעשות פשרות כי מתברך בלבו ששלום יהיה לו אף כי בשרירות
לבו ילך כלומר במה שלבו תאב יצמאה ילך [ואפשר דשרירות הוא כאן מלשון
להיות כל איש שורר בביתו דפירושו שלטון ומתברך רשע זה בלבו כי ללבו
ותאוותיו שולט עליו ואינו מוכן להלחם עמו] ורק במה שהוא, "רוה" כלומר
שאין לו תאוה טבעית לזה בזה הוא יהא דתי שיציית למה שהתורה דורשת
ומתברך בלבבו שע"פ פשרה זו כבר יצא ידי חובת יהדותו ושלום יהיה לו.
1 והנה אפי' התליט לפשר במצוה אחת שלא ישכרנה רח"ל כבר גדול

(2)

כ"י
ד"ר

עונו מגשוא גורא נוראות והוא בכלל מש"כ והנפש אשר תעשה ביד רמה וכו'
אח ה' הוא מגדף כו' כמ"ש רבינו יונה ז"ל בשע"ת ש"ג אות קמ"ג עש"ה.
הוסיפה התורה שעיקר פשרתו הוא שקר שאפילו בפשרתו לא יעמוד, כי ירשע
גם במה שאין לו תאוה טבעית וזהו למען ספות הרוה את הצמאה [דכל דבר
שהוא סבה לחבירו נקרא עשייתו למען המסובב כמש"כ הרמב"ן ז"ל והביא
לכמה דוכתי ע"ש] שמכיון שיכנסו להתאות שהוא חפץ בהם אח"כ ירד מטה
מטה כדפירש"י ז"ל בפ' בחוקתי בתחלת התוכחה בפסוק ואם לא תשמעו לי
ולא תעשו כו' ואם בחוקתי תמאסו כו' ופירש"י ז"ל ואם לא תשמעו לי
להיות עמלים בתורה אח"כ ולא תעשו משלא תלמדו לא תעשו. ואם בחוקתי
תמאסו מואס באחרים העושים. ומשפטי תגעל נפשו שונא את החכמים: לבלתי
עשות מונע את אחרים מלעשות להפרכם את בריתי כופר בעיקר ע"ש בפירש"י
ז"ל, ולכל אלו הדברים כבר אין לאדם תאוה טבעית רק הוא רשעת הנפש
וטומאתה ששונא את מי ששומר את התורה באמת

הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל
דברי התורה הזאת. — ראיתי בספר אחד מספרי הדרוש,
עפ"י הידוע הטעם מה שהתורה לא גילתה מתן שכרן של מצוות, שאם
ידע אדם מה הוא השכר בעד כל מצוה ומצוה, הוא עלול להניח מצוה
ששכרה מועט כדי לזכות במצוה ששכרה מרובה. וזה הוא שאמרו במס' אבות
הזהיר במצוה קלה כבחמורה שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות, וכמו
שפירש שם הרע"ב מברטנורא שמשום כך לא נתפרש בתורה מתן השכר
של כל מצוה, שלא יבא לזלול במצוה ששכרה מועט. אך כידוע יש בתורה
שתי מצוות שהתורה גילתה מה שכרן, והן מצות כיבוד אב ואם ושילוח הקן,
שבהן נאמר למען ייטב לך והארכת ימים. והנראה בזה שבאמת מה שכרן
כן גילתה התורה שכר המצוות הוא ג"כ מאותו הטעם הנ"ל. דהרי שילוח
הקן היא מצוה קלה כנגד כיבוד אב שהיא חמורה, ולפעמים מחייבת יגיעות
וטרחות מרובות, והנה אמרה תורה בשתייהן אותו שכר של אריכות ימים,
לבעבור נראה כי שכר המצוות אינו תלוי בקלותן וחומרותן, והוא מכוון
למאמר הנ"ל באבות הנהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן
שכרן של מצוות. ועפ"י אפשר לבאר את הפסוק שלפנינו, הנסתרות לה'
אלוקינו, היינו מה שהתורה מסתירה מתן שכרן של מצוות, והנגלות לנו
ולבנינו, היינו ששתי המצוות ששכרן נתגלה לנו בתורה, האחת היא לנו,
והיא מצות שילוח הקן המוטלת על כל אדם. והשניה היא לבנינו, והיא
כיבוד אב ואב שהיא מוטלת על הבנים, כל זה יש לו אותה הכוונה, והיא
לעשות את כל דברי התורה הזאת, שיהא אדם זהיר במצוה קלה כבחמורה
שהרי אינו יודע מתן שכרן של מצוות, שזה בבחינת הנסתרות, וע"כ
אם באה מצוה לידך אל תחמיצנה, שהרי גם מצוה קלה כשילוח הקן שכרה
מרובה כדין כיבוד אב ואם.

(3)

כ"י
ד"ר

1) זקמו. בפ' נצבים (דברים ל"ו) ומל ה' אלקיך את לבבך. והכתיב בפ' עקב
(דברים י"ט) ומלתם את ערלת לבבכם, משמע שמוטל על האדם
להסיר את ערלת לבבו, אך באמת מוטל על האדם בעצמו להסיר את כסוי
לבבו שיהי' כלי מוכן לקבל את הקדושה בחוכו, אבל שיהי' נהפך לכו מן הקצה
אל הקצה שלא להתאוות כלל זה אינו ביד האדם רק ע"י השי"ת שימול את
לבבו, ולזה בפ' עקב כתוב את ערלת לבבכם היינו כסויו של לב וכאן כתיב
ומל ה' את לבבך.

(4)

כ"י
ד"ר

כיצד ניתן לדעת את התורה כולה?
מהו ההבדל בין תלולית, כנר, וטרסקל?
דרכי היצר - היאוש, העצלות, והזלזול

"כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך"
(דברים ל, יא)

"מי שהוא טפש, אומר אימתי אקרא כל התורה, ומי שהוא פקח מהו עושה, שונה פרק אחד בכל יום ויום עד שמסיים כל התורה כולה, אמר הקב"ה לא נפלאה היא, ואם נפלאה היא ממך, שאין אתה עסוק בה"
(דברים רבה פ' ח אות ג)

"רבי חנני דציפורין פתר קרא בתלולית ו-ערימה זו של עפר. מי שטפש מהו אומר? מי יכול לקצות את זו. מי שפקח מהו אומר? הריני קוצץ שתי משפלות ו-כלי מידה היום, שתי משפלות למחר, עד שאני קוצץ את כולה. כך, מי שטיפש אומר, מי יכול ללמוד את התורה, נזיקין לי פרקים, כלים לי פרקים, מי שפיקח מהו אומר? הריני שונה שני הלכות היום, שני הלכות למחר, עד שאני שונה את כל התורה כולה"
(ויקרא רבה פ' יט אות ב)

"אמר רבי יוחנן, לכבר תלוי באוירו ו-בהללה של בית. מי שטיפש אומר, מי יכול להוריד את זה. מי שפיקח אומר, ולא אחר תלאו? אלא מביא שני קנים ומספקן ו-מחברן זה לזה ומורידו. כך, מי שטיפש אומר, מי יכול ללמוד תורה שבלבו של חכם? מי שפיקח אומר, והוא לא מאחר למדה? אלא הריני לומד שתי הלכות היום ושתים למחר, עד שאני לומד את כל התורה כולה"
(ויקרא רבה שם)

"אמר רבי לוי, משל לטרסקל ו-סלו נקוב ששכר בעליו פועלים למלאתו. מי שטיפש מהו אומר, מה אני מועיל, מכניס בזו ומוציא בזו. מי שפיקח מהו אומר, ולא שכר כל חבית וחבית אני נוטל? כך, מי שהוא טיפש מהו אומר, מה אני מועיל ללמוד תורה ומשכחה. מי שהוא פיקח מהו אומר, ולא שכר יגיעה הקב"ה נותן"
(ויקרא רבה שם)

ישת המשלים הללו טעונים ביאור. הרי בודאי לא בכדי הביאו חז"ל שלשה

משלים לבאר את אותו הענין ממש, ואם כן יש לדעת מהו הלימוד שיש לנו ללמוד

מתלולית העפר, מהכיכר התלוי באוירו של בית, ומן הטרסקל הנקוב?
ב

אמנם, אם נתבונן, נמצא ששלשת המשלים הנזכרים אמורים כנגד שלשה יסודות גדולים הנצרכים לעליה במעלות התורה: הדרך לעליה, החלטה והסכמה ליגיעה, וערך עמל התורה.

הדרך הנכונה בלימוד התורה

פעמים שאדם מוכן לעמול בתורה ולהתייגע בה, אולם הוא מתייאש מלימודה כאשר הוא רואה את עוצם גודלה, שכן ארוכה מארץ מידתה. כאן מוצא היצר מקום להרפות את ידיו של האדם ולומר לו: "מי יכול ללמוד את התורה - נזיקין שלשים

פרקים, כלים שלשים פרקים", הלא ברור שלא תוכל להקיף את התורה כולה ולדעת אותה על בוריה, ובודאי לא תוכל להעמיק כראוי בכל חלקיה. אם כן, מה טעם להתחיל במלאכה? זוהי אותה "תלולית של עפר", אשר הטיפש מתייאש בראותו אותה, ואומר: "מי יכול לקצות את זו".

באו חז"ל ולימדונו, כי לא כן מחשבתו של החכם, המבין שאינו צריך להשיג את

כל התורה באחת, ואינו עושה אלא את מה שמוטל עליו לעשות באותו יום, ואין הוא מוטרד כבר עתה מעבודת העתיד.

הדרך הנכונה להילחם ביאוש, היא להביט אל "שתי הלכות היום", והעושה כן - מובטח לו שישגי לבסוף את חפצו.²

נכונות לעמל ויגיעה

אולם, גם מי שכבר יודע את הדרך הנכונה ומבין כיצד עליו לקנות את התורה, ואינו נסוג אחור מחמת היותה רחבה מני ים, גם אליו בא היצר ומסיתו לאמר כי שלימות התורה היא דבר שלא ניתן להשיג את עומקו, ככיכר התלוי באוירו של בית - שאי אפשר להגיע אליה.

שורש טענה זו של "מי יכול להוריד את זה", הוא העצלות וחוסר הנכונות לעמול. תירוצים רבים יש לעצל להצדיק את עצלותו: "אמר עצל שחל בדרך ארי בק הרחבות" (משלי כו, ג).³ דבר שדורש ממנו עמל - נחשב בעיניו כאינו בר ההשגה. בדומה לטיפש אשר בראותו את הכיכר התלוי באויר ואינו חושב היאך להשיגה

אלא מעדיף להיוותר בעצלותו ולא לעשות דבר.

לעומתו, מחשבת החכם היא: "ולא אחר תלאו?!". החכם מבין שכשם שמי שתלה את הכיכר עמל על הדבר על ידי צירוף קנה לקנה, כך יכול לעשות גם מי שחפץ להורידה. כן הדבר בתורה: אין קנין תורה בלא עמל, וכשם שהאנשים שבאו לפניו נאלצו לעמול בתורה ולהתייגע בהבנתה, שכן אף אדם לא השיג עדיין את התורה בלא לעמול בה, וכמאמר חז"ל (מגילה י"ב): "אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי - אל תאמין", כך יכול אף הוא - על ידי עמל - לקנות קנינים בתורה.

קנין התורה אינו מן הדברים הבאים בהיסח הדעת ובלא-יגיעה, כהון ועושר הבאים לאדם בנחלת אבותיו או במציאה. כדי להגיע לקנין בתורה, יש צורך ביגיעה עצומה של "שתי הלכות היום ושתיים למחר" - עד שאני לומד את כל התורה כולה". זאת מבין החכם, ועל כן יודע הוא שעליו להתייגע כפי שעשו אלו שכבר למדו והצליחו.

שני ענינים אלו: לימוד התורה של "שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר", והנכונות ליגיעה לאורך ימים ושנים כדי להגיע אל התכלית הרצויה, דורשים מהאדם התמודדות לא פשוטה עם כוחות הנפש, שכן מדובר כאן בשני קצוות מנוגדים: מצד אחד צריך האדם להתמקד רק במה שלפניו ובלמוד של 'שתי הלכות היום', ומצד שני צריך הוא להיות נכון ליגיעה עצומה לאורך ימים ושנים.

ערך עמל התורה

עד כה, במשלים של התלולית והכיכר, לימדו אותנו חז"ל כיצד להתגבר על מבשולי היצר ולהינצל מרפיון ידיים, אולם באמת אין משלים אלו דומים לנמשל לגמרי, שכן דרך קנין התורה אינה דומה כלל וכלל לדרך ההשגה של מילי דעלמא, וכפי שיבואר.

כאשר אדם עמל ויגע כדי להשיג דבר גשמי, בודאי טוב היה לו אילו מבוקשו היה ניתן לו בלא יגיעה ובלא מאמץ, שכן בודאי טוב היה לאדם אילו לא היתה תלולית עומדת בפניו כלל, ולא היתה הכיכר תלויה באויר. הטירחה הנצרכת כדי להגיע אל התכלית אינה מעלה, אלא חסרון.

אולם לא כן בלימוד התורה, וכפי שלימדונו חז"ל: "לפום צערא אגרא" (אבות פ"ה מכ"ג) ולא לפי ההשגה⁴. העמל והיגיעה הנצרכים לקניית התורה, אינם רק אמצעי להגיע אליה, אלא מטרה ותכלית בפני עצמם הם, ולפיכך בעצם עמלו של האדם בתורה כבר קיים בזה את תכלית הלימוד.

יסוד זה לימדונו חז"ל במשל השלישי: "אמר רבי לוי, משל לטרסקל [סל] נקוב ששכר בעליו פועלים למלאותו. מי שטיפש מהו אומר? מה אני מועיל, מכניס בזו ומוציא בזו. מי שפיקח מהו אומר? ולא שכר כל חבית וחבית אני נוטל? כך, מי שהוא טיפש מהו אומר? מה אני מועיל ללמוד תורה ומשכחה, מי שהוא פיקח מהו אומר? ולא שכר יגיעה הקב"ה נתן".

כלומר, החכם יודע כי עצם העמל בתורה הוא התכלית, ללא קשר להשגה שתעלה בידו בסופו של דבר. על אף שאותן 'שתי הלכות היום' כאן ובאפס הן ביחס לבל התורה כולה, מכל מקום כל מדרגה ומדרגה בדברי תורה הרי היא כהשגת ידיעת התורה כולה, שכן בדברי תורה, העמל והיגיעה הם העיקר⁵.

על פי זה ביאר החפץ חיים את מאמר חז"ל (ברכות כח ע"ב): "אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר". שכן לכאורה יש להקשות, וכי פועל או אומן העמל בענייני העולם הזה, אינו מקבל שכר על עבודתו? וביאר, שבענייני העולם הזה השכר ניתן על התוצאה בלבד ולא על עצם העמל, שכן

העמל הוא רק אמצעי בדרך אל התכלית, ולכן אדם שהתאמץ והתייגע ולבסוף לא ראה תועלת בעמלו, אין כל ערך למה שעמל. לא כן בלימוד התורה, הקב"ה מחבב את העמל בלא קשר לתוצאה, ולפיכך מקבלים אנו שכר על עצם העמל, שכן בדברי תורה העמל הוא תכלית בפני עצמו (חפץ חיים על התורה פ' בחקותי).

סוף מעשה במחשבה תחילה

אולם זאת יש לדעת, כי האדם זקוק לשלשת היסודות כאחד. ערכן של "שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר" אינו גדול אם אין האדם שואף להשיג את התורה כולה. וכן במשל: החכם מצפה אימתי יעלה בידו לקוץ את התלולית כולה, ומתוך כך מפנה הוא ממנה מעט היום ומעט מחר, כחלק ממהלך שטופו פינוי התלולית כולה. אולם מי שמסתפק בקציצת מעט מן התלולית ידיו-בכך, הלא ודאי לסכל יחשב, שהרי אינו מבקש כלל להגיע אל השלמות.

היסוד הראשון בעליה הוא ידיעת המטרה והשאיפה אליה⁶, ורק לאחר שאדם מציב לעצמו את המטרה - יכול הוא להתחיל לצעוד בדרך המובילה אליה⁷, מי

שחסרה לו השאיפה והכוונה האמיתית להיות גדול בתורה - עדיין לא נכנס בשערי העליה.

בדרך זו ביאר ר"י בלאזר (כוכבי אור החדש, מאמר לב) את מאמר חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה): "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי". כדי לעלות ברוחניות צריך האדם תחילה לשאוף לגדלות, ואז בודאי

(6) 100

(11)

מבוא את הדרך לזכות על הקשיים ולהתעלות. אולם מי שחסר את השאיפה, הלא ישאר במקומו לעולם ולא יעשה דבר. על כן, צריך האדם לשאוף לפסגת הפסגות - למעשה אברהם יצחק ויעקב, ומתוך כך ימצא את הדרכים והאמצעים לעלות ולהתעלות.⁶

7
6
מ

לא נפלאות היא ממך

אלו הן היסודות לקנין התורה, אשר אי אפשר בלעדיהם. הראשון הוא ידיעת המטרה והתכלית, ועל כן מוטל על כל בן עליה לשים לעצמו מטרה עליונה של שלמות ולשאוף אליה, ועל פיה יכין לעצמו את דרכי העליה.

11

לאחר מכן, עליו להכין את הדרכים כפי שאיפתו, ועליו לדעת כי הדרך הנכונה היא שתי הלכות היום שתי הלכות למחר. אין לקפוץ מדרגות, לכל יום עבודתו

שלו, ואין עבודת היום הזה תלויה בעבודת יום המחר. הבחנה זו מבטלת את רפיון הידיים שמכניס היצר בלב האדם, ובזכותה תהיה הדרך אל השלמות ברורה לפניו.

ובנוסף, עליו לזכור את ערך עמלה של תורה, אשר גדר 'תכלית' לו, ויש בו חשיבות עליונה מצד עצמו. וכלשון החזו"א (קובץ אגרות ח"א סי' ב): "כל סגולות לימוד התורה - נאמר על עמלה".

זוהי הדרך אותה יבור לו כל הבא להתעלות בתורה - שאיפה עצומה לגדולות, קביעות ב'שתי הלכות היום', והכרת ערך עמל התורה. כך יזכה להשיג את התכלית הנכספת.

11

ז"ל האב זכ"ע (ח"א הל' קריאת שמע סי' ו'): "אדם שטרח בתורה כל מה שהיה יכול לטרוח, אף על פי שלא עלה בידו אלא דבר מועט, נותנין לו כאותו שטרח כמותו ועלה בידו הרבה, דלפום צערא אגרא". ועיין עוד הקדמת המבי"ט לבית אלוקים. ויודעים דברי הגר"ח מוולאז'ין שכתב על רבו הגר"א (בהקדמה לספרא דצניעותא): "העולה על כולם הן גבורותיו ונוראותיו, כי לא הראה בטוב נפשו, רק בעמלו אשר עמל, בחכמה וברעיון ובכשרון, ואחר רוב יגיעותיו, אף כי רצו למסור לו מן השמים בלא שום עמל ויגיעת בשר - לא נשא עיניו לזה... כי שמעתי מפיו הקדוש שפעמים רבות השכימו לפתחו כמה מגידים מן השמים... ולא היטה אזנו אליהם כלל". הרי לנו, כי אין ערך להשגת התורה הבאה שלא על ידי עמל, ורק העמל הוא המעלה את ערך התורה שהאדם קונה.

8
האב זכ"ע
מ

ודעת הרמב"ם ז"ל³⁰ בענין תחיית המתים כי בני תחית המתים יאכלו וישתו ויולידו, כי הכלים שבהם לא יהיו לבטלה, ויחיו ימים ארוכים, ואחרי התחיה ימותו ויבאו לחיי העולם הבא, הוא שמוזכרין ז"ל תמיד: מוזמן לחיי העולם הבא, הוא עולם הבא שאחר התחיה, שעליו אמרו רז"ל³¹: העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא נפשות בלא גופות, שאם היו גופות הנה הכלים לבטלה כיון שאין משתמשין בהן בפעולות גופניות שהן אכילה ושתייה ותשמיש. ואם תאמר אין תמה בזה³² שהרי מצינו פליאה במשה ואליהו שעמדו זמן בגופות בלא אכילה ושתייה, כך תהיה הפליאה בבני העולם הבא שיתקיימו בגופות כקיום משה בגוף בהר סיני או כקיום אליהו. אי אפשר לומר כן, לפי שאם נתבטלו הכחות הגופניות ממה ואלהו, היה זה לפי שעה ואין בזה כלים לבטלה, שהרי קודם הפליאה הוצרכו לכלים, גם אחר הפליאה הוצרכו להם, לא שבו כליהם ריקם, אבל בבני העולם הבא שאין שם לא אכילה ולא שתיה שיברא הקב"ה עולם חדש ויהיו שם בגופות, והכלים פועל בטל, זה מן הנמנע, כי אין מפועל חכם שיפעל דבר לבטלה, ולכך יש לכל משכיל להאמין שאין בבני העולם הבא גופות אלא נפשות בלבד, זה כלל דעת הרב ז"ל* והעולה מתוך דבריו. אמנם לא כן דעת חכמי התלמוד³³ ויודעי הקבלה כי הם סוברין שאין מיתה

6

11

9
כ"קמ"

אחר התחיה ממה שכתוב: בלע המות לנצח³⁴, וממה שדרשו רז"ל³⁵: "מתים שעתידי הקב"ה להחיות שוב אינן חוזרין לעפרן, ועל העולם שאחר התחיה אמרו רז"ל בברכות³⁶: מרגלא בפומיה דרב העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא קנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה. והמאמר הזה יורה בודאי שיש שם גופות וזהו שאמרו: אין בו לא אכילה ולא שתיה, שאם לא היו שם גופות אין צריך לומר שאין בו לא אכילה ולא שתיה לנפשות, ועל כן נאמין שיהיו בני העולם הבא בגופות. יתבטלו מהם הכחות הגופניות כהתבטל הכחות הגופניות ממה ואלהו, ותתעלה גפם על גופם כענין במשה ואליהו. ואם תקשה³⁷ ותאמר שהיה הכלים לבטלה, אינו לבטלה, מאחר שהם מקבלים השכר והתענוג בגוף ובנפש יחדו כשם שהשתדלו בקיום המצות וטרחו בהן כאחד בגוף ובנפש, שהרי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה³⁸ ואינו רוצה³⁹ שיהיה הגוף עשוק במשפטו אלא רוצה הוא שיגמלוהו שכר בתענוג שאין לו סוף, ושיהיה בעתק מעולם התחיה אל העולם הבא בגוף ובנפש. וכן דרשו רז"ל⁴⁰: הקב"ה משיבם מזיו שכינתו לעולם הבא, שנאמר: אשבעה בהקיץ תמונתך⁴¹, כלומר שיזכו להיותם שבעים מזיו השכינה בגופות כקיום⁴² הנפש * בעולם הזה באכילה ושתייה. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בשער הגמול, והביא מדרש זה לראיה מה שאמרו בספרי⁴³ על משה רבינו⁴⁴ ע"ה: גנוז לחיי העולם הבא, כלומר שגנוז את גופו לחיי העולם הבא, לא שהוא עכשיו * וכן אמרו על רבי עקיבא⁴⁵: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד, אתה

6

21

26

21

5

בפרשתנו, פרשת "נצבים", כותבת התורה (דברים ל, יא-טו):

כי המצוה הזאת, אשר אנכי מצוה היום, לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא. לא בשמים הוא, לאמר: "מי יעלה לנו השמימה ויחקקה לנו, וישמענו אתה ונעשנה". ולא מעבר לים הוא, לאמר: "מי יעבר לנו אל עבר הים, ויחקקה לנו, וישמענו אתה ונעשנה". כי קרוב אליך הדבר מאד - בפיך ובלבבך לעשתו!

(10)
גססכי האלה
אל חיוס
370קמ
(1c)

לאיזו מצוה מתייחסת כאן התורה? מהי: "המצוה הזאת", שכל כך קרובה אלינו, עד שממש: "בפיך ובלבבך לעשתו"?

נחלקו בכך רבותינו הראשונים. רש"י מבין שהכוונה היא לתורה כולה, ואילו הרמב"ן (על פסוק יא) סבור שהכוונה למצות התשובה, בה עסקה התורה בסמיכות לפסוקים הללו. אכן, ניתן לראות את שני הפירושים הללו כשני צדדים של אותו מטבע.

מצות התשובה איננה עוד אחת ממצוות התורה, היא מתייחסת לתורה כולה. התשובה מהווה תיקון לכל אחת ממצוות התורה וכך היא קשורה ומחוברת לתורה כולה.

לתורה שני צדדים: צד של לכתחילה - שמירת מצוות התורה, וצד של בדיעבד - תשובה על אי שמירת המצוות. באופן זה, שני הפרשנים משלימים איש את רעהו: "המצוה הזאת, אשר אנכי מצוה היום" - היינו, שמירת התורה לכתחילה ותשובה על אי שמירתה בדיעבד - "לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא".

לאור זאת ניתן להבין את דברי הרב זצ"ל בהקדמת ספרו "אורות התשובה":

התשובה תופסת את החלק היותר גדול בתורה... היא מצות ד'...

התשובה היא אחת ממצוות ד' המתייחסת לתורה כולה. התורה בלעדי התשובה אינה יכולה להתקיים כראוי, שהרי: "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ). התשובה מהווה, אפוא, השלמה לתורה כולה.

לא בשמים היא!

התורה מרגיעה אותנו שאין צורך להתאמץ יותר מדי על מנת לקיים את מצות התשובה:

לא בשמים הוא, לאמר: "מי יעלה לנו השמימה ויחקקה לנו, וישמענו אתה ונעשנה?". ולא מעבר לים הוא, לאמר: "מי יעבר לנו אל עבר הים, ויחקקה לנו, וישמענו אתה ונעשנה?".

אומרים על כך חז"ל (עירובין נה, א):

"לא בשמים הוא... ולא מעבר לים הוא" - שאם בשמים היא, אתה צריך לעלות אחריה, ואם מעבר לים היא, אתה צריך לעבור אחריה.

התורה מדגישה שהתשובה אינה רחוקה מהאדם, והוא אינו צריך לעלות לשמים או להפליג אל מעבר לים בשביל להשיגה. מעירים חז"ל, שאילו התשובה כן היתה בשמים או מעבר לים, היינו נדרשים להשקיע את מירב המאמצים כדי להגיע עדיה ולהשיגה.

נדמיין לעצמנו אדם החולה במחלה סופנית, שסיכויי הירפא ממנה קלושים ביותר והרופאים קוצבים לו ימים ספורים בלבד. והנה, כשכבר

6

4

26

(2)

11

16

(6)

מעבר לים, קיימת תרופה שיש לה אולי סיכוי כלשהו לרפוא מחוליו. עד כמה יתאמץ החולה להגיע לאותו המקום! הוא יהיה מוכן להשקיע הון תועפות, ישקע בחובות, ילווה כספים, יבקש תרומות - הכול רק בשביל שיוכל להגיע לאותו מקום בשביל להבריא, אף שכלל לא בטוח שהדבר יכול לסייע לו.

6) מחלה גופנית, מצד האמת, איננה חמורה ומסוכנת יותר מאשר מחלה רוחנית. החטא הוא מחלה קשה, פגיעה אנושה בבריאותו הרוחנית של האדם. אם כן, עד כמה מוטל על האדם להתאמץ, לעשות מעשים על-אנושיים, להשקיע כל שביכולתו בשביל להינצל ולהירפא מהחטא, בשביל לבלום את הידרדרותו הרוחנית!

11) לאור זאת מובן עד כמה גדולה מתנת התשובה. אומרת התורה לחוטא: אף שמצד האמת ראוי שתשקיע את מירב המאמצים כדי לתקן את עצמך,

בסופו של דבר - אינך צריך לעשות זאת, אינך צריך לטרוח כלל, "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיה ובלבבך לעשותו".

התשובה נמצאת ממש בקרבך - האם לא תשתמש בה?! אינך צריך לחפש תרופה הנמצאת מעבר לים, ואפילו אינך צריך לילך לבית המרקחת - הקדוש ברוך הוא הושיט לך את תרופת התשובה על מגש של כסף!

עלינו להכיר תודה לבורא עולם על התשובה, על מתנת החיים שנתן בידינו, לנצל אותה ככל האפשר, להכיר בקלותה, ולקיימה.

1) **ובעקידת יצחק יש לימוד גדול על החשיבות של המחשבה של האדם, וכמו שביארנו בשיחה על פי וירא, שהטעם שלא הולך אברהם אבינו להקריב את יצחק בפועל, כי אברהם אבינו צמחצחו פעל כאילו עשה את העקידה למעשה, כי כל הטעם שצכל דבר יש לורך לעשי' בפועל ולא די שיעשה הדבר רק במחשבה, כי א"א לאדם לדמות צמחצחו כאילו עשה המעשה בפועל, ולעולם יש חילוק בין העשי' בפועל להמחשבה אצל אברהם אבינו עשה צמחצחו העקידה כאילו עשה את העקידה בפועל, ולכן הי' די בהקרבת האיל במקום יצחק, שבעשיית האיל הי' אצל אברהם אבינו ממש כאילו עקד את יצחק, ולכן אמרו חז"ל שאפרו של יצחק צבור לפניו, כי נחשב אצל הקב"ה כאילו עשה את העקידה בפועל, [ואכמ"ל, ובישיחה לפי וירא יבואר] וזהו צאמת הציעה על כל אדם שצמחצחו יהי' כאילו עשה את הכל בפועל, שיבי' לו מחשבה שלימה בלי שום חסרון ופגם, מחשבה שאין לה שום פגם ואם המחשבה הוא שלימה אז נחשב הדבר כאילו נשלים צמחצחו, והמוטל על האדם הוא הרצון והמחשבה, כי אין לך דבר העומד בפני הרצון.**

כתובים המכחישים זה את זה עד שיצא הכחוצ השלישי, וכל זמן שיש לנו הכי' כתובים המכחישים זה את זה בלא הכחוצ השלישי המכריע צינייהם, הרי זו פרשה שלא נתנה לידרש - ולכן כששמע אברהם הנצואה של קח נא את בנך, והי' צי' כתובים לא הי' יכול להקשות שום קושיא, כי הי' פרשה שלא נתנה לידרש, אך כאשר נאחדש הכחוצ השלישי המכריע צינייהם - "אל תשלח ידך אל הנער", אז הקשה אברהם את קושייתו, שאז הוא [פרשה שנחנה לידרש, להקשות ולפלפל בה, להבין הדבר על צור"י איך הגי' מקראות מתאימים, שלא יבי' צינייהם שום סתירה.

מפשטות הדברים משמע כי אצ"ה לא הבין הנצואה של "קח נא את בנך", כי צאמת לא הי' הכונה רק להעלות אותו לעולה והוא הבין שמצוה לשחטו, וק"ו לומר כן שפעה אצ"ה צפי' הנצואה, וכדמלינו צמדרש (תנחומא כ"ב) שצעת שאמר לו השטן ששמע מן המשטין ענה לו אצ"ה "לא המשטין הי' אלא הקצ"ה יתצרך הי"ה", שהי' לו נצואה בצבירות שלא הי' שייך לטעות בה, והאיך שייך לומר שטעה צבונת הנצואה. ואף כשאמר לו הקצ"ה אל תשלח ידך אל הנער, מציא רש"י דברי חז"ל שאמר אצ"ה, "א"כ להנס צאתי לכאן אעשה צו חצלה ואוליא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעשה לו מאוחר, אל תחש צבונתו".

א **רש"י מציא דברי חז"ל (הוצא צמד"ר פנ"ו ח') א"ל אברהם אפרש לך שיחתי, אתמול אמרת לי כי צינחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער, אמר לו הקצ"ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה, כשאמרתי לך קח לא אמרתי לך שחטכו אלא העלכו אסקתי אחתי, ע"כ, והקשו המפרשים למה המתין אצ"ה להקשות קושייתו עד שנאמר לו אל תשלח ידך אל הנער, ולא הקשה תיכף כשאמר לו קח נא את בנך, והעולם מתרלים כי בתחילה הי' נראה שקושייתו צא מלד גייעה, ולכן המתין להקשות עד אשר סולק גייעתו, ואמר הגר"ח ז"ל כי זה מדידה של אצ"ה צמדות שלנו, כי אילו הי' לאצ"ה קושי' צלי גייעה, לא הי' מונע את עצמו מלהקשות צשביל זה שגראה כגייעה, ולכן תי' הגר"ח כי צאמת כל מה שיש לנו רשות להקשות ולפלפל צחורה, הוא משום שהחורה נתנה צאופן הזה שיפלפל האדם צחורה, ויקשה קושיות עד אשר מצין עומק הדברים, והקושיא נעשה ג"כ חלק מחורה, אצל יש פרשיות צחורה שלא נתנו לדורשם, ושם צאמת אסור להקשות, כי כך כתוב צחורה וגזייה"כ הוא, ולריכוס לקבל מה שכתוב צלי שום קושיא, והי"ג מדות שהחורה נדרשת צבון הס כללים וכו' איך להקשות, ואחד מה"ג מדות הוא שני**

13) אור אברהם א"י

והוא פלא שאף שידע שלא הי' רצון הצורה צ"ה לשוחטו רצה לעשות צו מוס, ולאחזה לורך יעשה צו מוס, ולדעתו שנלעווה לשוחטו לא יועיל כלום עשיית המוס, וגם לריכוס להציון הלשון "לחנם צאתי לכאן".

1 כמעשה, שהרצון שלו להקריב יחזק לעולה הי' בשלימות צלי שום חסרון, ולא הי' לריך עוד למעשה להוכיח על מחשבתו, והי' די במחשבתו לחוד, נמצא דנתקיים במחשבה הליצוי של העלהו שם לעולה, כי במחשבה נגמר נגמרי

10 יודעים אנו כי בכל מעשי המלוות לא די במחשבה לבד, שא"א לאדם ללאת ידי חובתו בעשיית המלוה ע"י מחשבה, שיתבונן בשכלו כל הכוונות של המלוה, ויחשוב כאילו עשה מעשה המלוה, כי המוטל על האדם הוא עשיית המלוה, וע"י עשיית המלוה יכול האדם לפעול יותר מכל הכוונות והמחשבות, [כמו שאנו רואים בתחילת הפרשה אלל מלות מילה, שאמרו חז"ל דבר לזה לאלף דור זו מלות מילה, ומפרש הרה"ק ר' מרדכי יוסף מאחיניאל ז"ל כי היו לריכוס אלף דורות של עבודה להשיג מלות מילה, וע"י מעשה המלוה של מילה פועל האדם מה שהי' לריך אלף דורות של עבודה,] והביאור בזה הוא כי מחשבה שלא נחפס במעשה, לעולם חסר בהמחשבה, שא"א לאדם ללצייר במחשבתו בשלימות עשיית הדבר אם לא שיעשה את המעשה בפועל, ולכן אין יכולים לקיים מלוה במחשבה לחוד, וכן אנו רואים באברהם אבינו שהקפיד דוקא על מעשה המלוה, כי צעת אשר נעטווה על מעשה העקידה כתיב ויצק עני עולה, ועמד בזה הרמז"ן למה צקע העלים קודם הליכתו, ולא

6 הקרבת יחזק לקרבן, ובאמת לפ"ז יש לבאר כי מה שאמר לו המלאך אל תשלח ירך אל הנער, שאין לורך בהקרבת יחזק לקרבן נחחדש רק עכשיו, כי רק כשאברהם אבינו פעל במחשבתו כמו מעשה, אז לא הי' לורך כלל בשחיטת יחזק ורק עכשיו נחחדש שהי' די בהעלאתו לחוד, וע"י מחשבת אברהם אבינו נחחדש הי' לא אמרתי לך שחטבו אלא העלהו, אסקתי אחתיה, כי עכשיו נכלל בהעלאתה גם ההקרבה, אבל צעת שנאמר לו הליצוי של העלהו עדיין לא נחברר שהפי' הוא רק העלהו, והוא צבחינת "תורה מאתי תלא", שאז נחחדש הקרא של אל תשלח ירך אל הנער, שדי במחשבת אאע"ה?

4 אברהם אבינו צעת שאמר לו המלאך "אל תשלח ירך אל הנער", רצה לעשות עכ"פ מוס ביחזק, שרצה להגשים את המחשבה שלו, ולהביאה לידי מעשה, כי לא ידע שדי במחשבה שלו לחוד, כי בכל המלות לריכוס מעשה בכדי להגשים את המחשבה כדי שיהי' לו קיום, וחשב שאם לא יעשה מעשה אז כל המחשבה אינו שיהי' כלום, "ולחנם צא לכאן", וכל התשוקות שהיו לו להקריב יחזק לקרבן ולכו לאיבוד, וע"ז

המתין עד צואו לחר המורי, ומפי' הרמז"ן כי עין שנמצא צו תולעת פסול לקרבן, וחשב אברהם כי אולי צצואו שמה לא ימצא עין שכשר לקרבן, וזהו ויצק עני עולה — "עולה האלף" — עלים הכשירים לעולה, וצנעם אלימלך מפרש באופן אחר (ועד"ז) מפרש הרמז"ן פי' הקרא צשיר השירים (צ' ז') אם תפירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ) שנגש את ההתעוררות בחפץ, וע"ז יש קיום להתעוררות, אבל אם לא יגשם את המחשבה במעשה אז לא יהי' קיום להרצון והתשוקה שיש באדם, ולכן צקע אברהם העני עולה כדי שיהי' להמחשבה שלו קיום, ויש להעשים הדברים כי מחשבה כל זמן שלא צא לידי מעשה חסר בהמחשבה, ולכן כל זמן שלא צא הרצון והתשוקה לידי מעשה חסר עדיין בשלימות ההתעוררות, ורק כשצא לידי מעשה ונתגשם אז נגמרה המחשבה ויש לו קיום.

3 אמר לו המלאך "ואל תעש לו מאומה", כי הי' די בהעלאת לחוד, ומחשבה שלו הי' נחשב כמעשה, וכמו שאמר לו המלאך בפעם השנית, "וען אשר עשית את הדבר הזה", עשית דייקא שנחשב כאילו עשאה, כי בעולם המחשבה הי' יחזק עולה תמימה, ולכן מליצוי הלשון בחז"ל (ע"י צבחים סב.) אפרו של יחזק לצור לפניו, כי לפניו יחברך הרי הוא כאילו קיים בהקרבה בשלימתו, כי בעולם המחשבה הי' מליאות של הקרבה, וזהו ביאור דברי הרמז"ן שבי' "שהאלקים הוא המנסה ומלוה בעקידה ומלאך הי' הוא המונע והמצטיח", כי אלל הקצ"ה הי' מעשה העקידה כמו שנגמרה, ורק בעולם המעשה לא נגמרה, ולכן המניעה הי' דוקא ע"י מלאך.

46 אבל באמת אברהם אבינו צעת שבעלה את יחזק לעולה הי' המחשבה שלו